

Hjemfall og eierskapet til vannkraften, hva er reglene?

Hans H. Faanes

Det har i den siste tid gått en debatt om Høyres forslag til eierskapsmodell for vår vannkraft, og hva konsekvensene av disse forslag vil innebære.

I det følgende presenteres en analyse av modellens to punkter:

1. Forslaget om delprivatisering av Statkraft er det mest alvorlige. Begrunnelsen er den risiko norske skattebetalere blir påført med et statlig heleiet Statkraft med de store utenlandsengasjement selskapet har gått inn i. Medisinen mot denne risiko er ikke å slippe private, dvs. utenlandske eiere inn i norsk vannkraft, men å skille ut utenlandsengasjementene i egne aksjeselskap hvor Statkraft bare er deleier.

Det er økonomisk meget ugunstig å selge vannkraft. Man vil aldri få betalt for vannkraftens ekstremt lange levetider. Strategisk er det dumt å selge vannkraft når EU har som mål å ha en karbonfri kraftforsyning innen 2050. Da vil det være verdifullt å eie forurensningsfri, evigvarende vannkraft.

Det er investert betydelige midler fra samfunnets side for å sikre kraftforsyningen mot ødeleggelser. Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon (KBO) arbeider med å sikre vitale deler av systemet. Personene i KBO er underlagt grundig sikkerhetsklarering og er rekruttert blant kraftselskapenes driftspersonell. Når utenlandske kraftselskap overtar eierskapet til store deler av kraftverkene, kan vi miste kontrollen med beredskapen ved at det blir vanskelig for ikke å si umulig å forhindre at innsynet vitale deler blir spredd, kompetanse forsvinner og viljen til å investere i beredskap blir svekket.

Vi får håpe at Høyre går bort fra dette forslaget

2. Det andre forslaget om å ta bort betingelsen om hjemfall på industriens kraftverk er tilsynelatende ikke så alvorlig, siden dette bare dreier seg om ca. 5 % av vår vannkraft. Imidlertid er det en fare for at ESA igjen begynner å interessere seg for våre konsesjonsregler hvis vi begynner å tukle med dem. Da kan langt større deler av vår vannkraft komme i spill. Dette Høyreforslaget begrunnes i at de mener industrien lider store tap når konsesjonstiden utløper og kraftverkene tilfaller staten. Rent formelt har Høyre rett når de tolker loven slik at hjemfall skjer uten vederlag ved konsesjonstidens utløp. Imidlertid er realiteten annerledes. Ved at industrien nå kan selge sine kraftverker til markedspris helt frem til hjemfallstidspunktet, og ved at kjøper får evigvarende konsesjon kan Staten således «snytes» for hjemfallsgevinstene så lenge privat eier ikke venter med salg helt frem til konsesjonstidens utløp. Før lovforandringen i 2008 ble den opprinnelige konsesjonstiden videreført ved salg, og da ble selvfølgelig markedsverdien lav for et kraftverk med kort gjenværende konsesjonstid. Etter lovforandringen ble hjemfallet tatt bort fra de enkelte kraftverk ved salg, slik at når en privat eier nå selger til et offentlig selskap får den offentlige eier evigvarende konsesjon. Med en rekke potensielle kjøpere, offentlige og private inntil 1/3 blir markedsverdien lik alternativprisen for å skaffe seg annen kraftproduksjon eller langsiktige kraftkontrakter. Disse potensielle kjøpere har ikke noe å vinne på at et kjøpsobjekt går vederlagsfritt til staten.

Staten skal nemlig også selge videre til markedspris. Etter at den nye ordningen ble etablert har vi eksemplet med Elkems verk som ble solgt for noen år siden. Elkem solgte fordi deres konsesjoner vil bortfalle og oppnådde rekordpriser ved salg til offentlige kraftselskaper (Østfold og Nord Trøndelag). Det er jo ikke nødvendig å vente til siste dag før det selges. Det er stor interesse blant offentlige aktører for å kjøpe Hydros Røldal-Suldal. Prognosene for kraftprisene har endret seg noe fra Orkla-transaksjonen, så man kan neppe forvente ny rekord. Parallelt med et salg kan det fremforhandles en langsiktig kraftavtale. Hydro kan beholde 1/3-eierandel i anleggene, eventuelt forhandle kjøp av flere andeler i andre anlegg innenfor 1/3regelen hvis det er viktig for dem å beholde eierskap til produksjon. Slike kjøp av 1/3-dels andeler kan de beholde så lenge de ønsker.

Høyres bekymring for industrien har derfor ikke noe reelt grunnlag.